

MATERIALS DE LECTURA DE MILL: CONSIDERACIONS SOBRE EL GOVERN REPRESENTATIU

Ramon Alcoberro

La Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès compta amb una important biblioteca patrimonial, especialment rica en fons del segle 19. Al llarg de l'any 2010 vaig revisar els textos patrimonials, val a dir, anteriors al 1939, que posseeix l'entitat sobre aquest filòsof. Aquestes fitxes es van incorporar posteriorment al Projecte Almirall que impulsa la Biblioteca. Val a dir que tots els textos que s'hi troben són en francès o en castellà.

Le Gouvernement représentatif, par M. J. Stuart Mill, Traduit et Précédé d'une introduction par M. Dupont White. Paris Librairie de Guillaumin et Cie. 411, p.

Descripció de l'obra

Consideracions sobre el govern representatiu és bàsicament un estudi sobre les condicions que fan possible un 'bon govern', entenent com a tal el que realitza alguna mena d'enginyeria social per tal de millorar la situació dels ciutadans. Vist que *abandonar les coses del govern* significa considerar les dissorts polítiques com desastres naturals (p. 60 del text francès), cal reflexionar sobre les condicions que fan possible una democràcia representativa que signifiqui també un progrés social i individual. La *protecció de si mateix* i la *confiança en un mateix* (p.66) són condicions prèvies per tal que els humans puguin viure en democràcia. Això implica que per a fer possible la democràcia hi ha d'haver individualitats fortes al mateix temps que garanties jurídiques per a la individualitat – la defensa de la individualitat i les minories és tema recurrent en l'utilitarisme millià. Tot i que la democràcia no es pot fonamentar en la protecció d'un mateix i dels propis interessos respecte als interessos dels altres (p. 69), per a Mill és obvi que el progrés no és possible si no es mou des del propi interès dels individus, és a dir si no són aquests els qui *operen amb les seves pròpies mans un millorament positiu i durador de la seva situació* (p. 69). Mill observa que la democràcia demana, psicològicament *tipus actius*, val a dir, *homes realment satisfets i no resignats* (p. 75).

Els fonaments de la democràcia representativa segons Mill són bàsicament quatre: el dret a la representació de les minories, una ciutadania instruïda, una elit destacada i competent que es faci càrrec de la realització del benestar de la col·lectivitat i el sufragi universal masculí i femení. Aquests quatre principis són la resposta de Mill als perills que Alexis de Tocqueville havia observat en la democràcia americana (la incapacitat política del poble, un govern sotmès a interessos particulars i sobretot la temuda 'tirania de la majoria' que impossibilitava el progrés). De fet, tot el text de Mill no és sinó un llarg debat amb *La democràcia a Amèrica* de Tocqueville.

Malgrat la seva confiança en el progrés, Mill denuncia, seguint Tocqueville, el perill de la massificació i la tendència de la societat moderna a la mediocritat col·lectiva. De la mateixa manera que seria una falsa democràcia la que no donés veu a tothom, també ho seria la que impedís que les minories poguessin exercir un paper dinamitzador. *Home per home –diu– la minoria hauria d'estar representada d'una manera tan completa com la majoria* (p.158). Precisament per això la democràcia és un sistema de garanties en la mesura que cal impedir que una classe o una casta governant domini sobre les altres. En les seves pròpies paraules: *Un dels perills més gran de la democràcia, com de totes les formes de govern, rau en els*

interessos sinistres [cursiva en l'original] dels qui posseeixen el poder: és el perill d'una legislació de classe, d'un govern que cerca (amb èxit o fracassant) el profit immediat de la classe dominant, en detriment durador de la massa (p. 151). El sistema representatiu hauria d'organitzar-se, doncs, de tal manera que no permetés que cap dels diversos interessos fos tan poderós com per prevaldre sobre la veritat, sobre la justícia i sobre tots els altres interessos combinats.

En els capítols finals de l'obra, Mill planteja la qüestió de la relació entre el sistema parlamentari i la aleshores nova doctrina nacionalista. Per a Mill és possible conciliar el govern representatiu amb el principi de la nacionalitat en la mesura que una comunitat estable políticament està salvaguardada pel sentiment nacional, per la unitat de les tradicions, de la llengua i de la geografia. La comunitat d'interessos dels qui viuen sota el mateix govern i dins una història i un espai geogràfic comuns és també una garantia del govern. D'aquí que Mill rebutgés els Estats multinacionals en la mesura en què el conflicte entre ètnies i pobles representa un obstacle per al govern representatiu i les institucions lliures.

En definitiva la defensa del govern parlamentari que fa Mill implica una concepció de la ciutadania lliure i activa. És una concepció dinàmica i gens metafísica del poder polític que, pel que fa a les relacions entre l'individu i el poder cal llegir en la perspectiva ampliada que dóna una altra obra seva: *Sobre la llibertat* (1859).

La recepció de l'obra

La quasi nul·la recepció de Mill a Catalunya està molt condicionada pel seu rebuig al nacionalisme romàntic, especialment palès al cap. XVI i XVIII de *sobre el govern representatiu*. La tesi milliana (compartida pel jacobinisme francès) de la necessitat d'una *opinió pública homogènia* per a un bon govern, no podia tenir una bona entrada en el món de la Renaixença i el modernisme, en la mesura que atorgava eines al centralisme uniformitzador, especialment en l'àmbit lingüístic. Mill és més influent a Madrid que a Barcelona segurament per causa del rebuig que el càlcul utilitarista produeix en la joventut més idealista i perquè la seva és una concepció del poder polític clarament estatista, quan el catalanisme encara no es podia plantejar la conversió de Catalunya en Estat propi, sinó que identificava la seva reivindicació en termes més culturals que polítics. De fet, en una conferència de Duran i Bas (recollida per *La Vanguardia* del 15 de març de 1894 en primera plana), el jurista conservador afirmava que *el kantisme, el hegelianisme, l'utilitarisme i el positivisme (...) han contribuït a les fluctuacions en què divaga el concepte racional del dret*. Contra l'enginyeria social utilitarista, el nacionalisme català argumentà bàsicament en favor dels drets històrics i de la continuïtat naturalista de les cultures.

És significatiu observar que, a part d'escasses, les referències que fa *La Vanguardia* a l'utilitarisme fins 1936 són, sense excepció, invariablement negatives. Trobem frases com *El utilitarismo grosero que todo lo invade* (1 de maig de 1887) o tòpics com *El utilitarismo destruye al hombre* (1 de juny 1906) repetides en diversos tons però sense fer-se ressò ni de les traduccions d'obres, ni dels debats europeus sobre el positivisme. De fet el nivell de coneixements filosòfics a la Barcelona de finals del segle XIX era prou baix com per a que a *La Vanguardia* del 15 d'octubre de 1888 s'hagués pogut escriure, per posar un exemple, que *Bentham, Fwerbach, Beecaria* (sic.) eren deixebles de *Kanc* (sic.) No deixa de ser simptomàtic que fins i tot un naturalista com Narcís Oller es revolti a les planes de *La Vanguardia* contra el que ell anomena *absurda monotonía* de l'Eixample de Cerdà perquè considera que els carrers massa rectes i uniformes responen a l'esperit utilitari (20 de juny de 1889) i són contraris a la diversitat de la ciutat. Aquesta concepció d'un utilitarisme que elimina la poesia de la realitat –nucli de la crítica tradicionalista a Bentham i Mill–

és l'element que impedí veure l'element d'aprofundiment democràtic que implicava el pensament utilitarista.

Referències bibliogràfiques:

Berlin, Isaiah: *Cuatro ensayos sobre la libertad*. Alianza ed. Madrid, 1988.

Colomer, Jose-Maria: *El utilitarismo: una teoría de la elección racional*. Ed. Montesinos, Barcelona, 1897.

J.C.C. Smart – B. Williams: *Utilitarismo: pro y contra*. Ed. Tecnos, Madrid, 1981.